

سنجش میزان تأثیر عوامل مؤثر بر پیاده سازی مدیریت دانش در کتابخانه های دانشگاهی استان یزد

مریم پارسائیان^۱ *

نصرت ریاحی نیا^۲

هدف: شناسایی و رتبه بندی عوامل مؤثر در پیاده سازی مدیریت دانش در کتابخانه های دانشگاهی استان یزد می باشد.

روش: روش انجام پژوهش پیمایشی - تحلیلی و جامعه آن شامل تعداد 120 کتابدار شاغل در کتابخانه های دانشگاهی استان یزد در سال تحصیلی ۹۳-۱۳۹۲ می باشد که با استفاده از فرمول کوکران تعداد 92 نفر از آنها بصورت تصادفی و به عنوان نمونه انتخاب شدند. ابزار گردآوری داده، پرسش نامه محقق ساخته با مقیاس ۵ درجه ای لیکرت بود. روایی صوری پرسشنامه توسط اساتید باتجربه تأیید و به منظور تأیید پایایی آن از آزمون ضریب آلفای کرونباخ (۰/۹۱۳) استفاده شد. تجزیه و تحلیل داده ها با استفاده از آمار استنباطی و به کمک نرم افزار آماری spss18 انجام گرفت، برای سنجش میزان تأثیر عوامل مؤثر در پیاده سازی مدیریت دانش از آزمون t تک نمونه ای و برای مشخص کردن اولویت تأثیرگذاری عوامل مذکور از آزمون فریدمن استفاده گردید.

یافته ها: از میان عوامل مؤثر در پیاده سازی مدیریت دانش، تنها دو عامل فرهنگ سازمانی و امکانات فناوری از وضعیت مناسبی برخوردار می باشند.

نتیجه گیری: نتایج بدست آمده با توجه به اهمیت و جایگاه ویژه کتابخانه های دانشگاهی در پیشبرد اهداف آموزشی و پژوهشی دانشگاهها و نقشی که مدیریت دانش در رسیدن به اهداف مذکور دارد، چندان مطلوب نمی باشد که این مسأله لزوم توجه و برنامه ریزی بیشتر از سوی مسئولین را بیش از پیش آشکار می سازد.

۱. دانشجوی دکتری علم اطلاعات و دانش شناسی و مربی دانشگاه پیام نور (نویسنده رابط).

Email: parsaeian.maryam@yahoo.com

۲. استاد گروه علم اطلاعات و دانش شناسی دانشگاه خوارزمی.

Email: Sara_purriahi@yahoo.com

کلیدواژه‌ها: مدیریت دانش، پیاده سازی مدیریت دانش، کتابخانه‌های دانشگاهی استان

یزد

مقدمه

امروزه سازمانها برای حفظ بقاء و توسعه خویش و انطباق با تغییرات محیط رقابتی با سایرین نیازمند دانش هستند، زیرا اگر سازمانی نتواند دانش موردنیاز خود را در جایگاه مناسب آن تشخیص دهد در عرصه رقابت با سایر سازمانها دچار مشکل خواهد شد، به عبارتی دیگر مهمترین سرمایه سازمانها دانشی است که به آن دسترسی دارند و در این میان سازمانهایی می توانند موفق باشند که بتوانند بیشترین، معتبرترین و به روزترین دانش بشری را در حوزه کسب و کار خود در اختیار گیرند و از آن استفاده بهینه نمایند (منصوری، ۱۳۹۰)، به دیگر معنی در عصری که دانش مهمترین نوع قدرت تلقی می شود موفقیت در مدیریت دانش نیز پیش زمینه ای برای موفقیت در عرصه فعالیتهای سازمانی و حتی بازار رقابتی تلقی می گردد (حسن زاده، ۱۳۸۳). در خصوص مدیریت دانش، تعاریف بسیاری ارائه شده اما در یک مفهوم کلی مدیریت دانش، مدیریت کل سرمایه فکری سازمان، خلق، کسب، تسهیم، نگهداری و بکارگیری دانش مناسب در سازمان توسط نیروی انسانی و زیرساختهای سازمانی، فرهنگی و فن آوری اطلاعات است که دستاورد آن تولید ارزش از دارایی های ناملموس سازمان، روزآمدی و ایجاد سازمان یادگیرنده می باشد (ربیعی، ۱۳۸۸). کتابخانه ها و مراکز اطلاع رسانی که از دیرباز کانون توجه و اجرای مدل های مختلف مدیریتی بوده اند، به مثابه یک سازمان غیرانتفاعی، ملزم به بکارگیری اصول و فنون مدیریت دانش هستند، زیرا بهره وری این نهادها از آن لحاظ اهمیت دارد که بر تمام زیرساخت های ملی یک تمدن تأثیر خواهند گذاشت. بنابراین با پذیرش اینکه در حال حاضر مدیریت دانش تنها تکنیک و رویکرد نوین مدیریتی است که از تکامل سایر روشهای مدیریتی بوجود آمده است و در عین اینکه مشکلات روشهای مدیریتی پیشین را ندارد، بلکه سعی در جبران آنها نیز دارد؛ کتابخانه ها و مراکز اطلاع رسانی به منزله نهادی که نیازمند اجرای رویکرد مدیریتی قوی می باشند، ناچار به پذیرش مدیریت دانش هستند تا بتوانند از میزان سراسیمگی و آشفتگی خود - با ظهور فناوریهای جدید- بکاهد (عبدخدا، ۱۳۸۸).

در این میان کتابخانه های دانشگاهی با توجه به جایگاه والا و ارزشمندی که در پیشبرد و توسعه اهداف علمی و پژوهشی کشور دارند می توانند نقشی مهم و بی نظیر در اجرای هر چه بهتر برنامه های مدیریت دانش داشته باشند و از این طریق توانمندیهای خود را در زمینه

مدیریت منابع اطلاعاتی بهبود بخشند. اجرای موفق مدیریت دانش در کتابخانه های دانشگاهی، نیازمند فاکتورهایی است که بتواند تمام فعالیتهای کتابخانه را نظام بخشد. صرفاً تلاش در جهت پیاده سازی مدیریت دانش نمی تواند تضمینی برای رسیدن به منافع متصور آن باشد. تغییر در سازمان، نیازمند زمینه مناسب ساختاری، فرهنگی، فناوری و انسانی و نیز تغییرات هماهنگ در این حوزه هاست (جلالی و نظافتی، ۱۳۸۶). به بیانی دیگر، موفقیت در پیاده سازی مدیریت دانش نیازمند آن است که با ارزیابی وضع موجود از نظر فرهنگ و عامل انسانی، فناوری اطلاعات، ساختار و فرایندها از میزان آمادگی کتابخانه برای بکارگیری موفق مدیریت دانش شناخت داشته باشیم (فتح اللهی، ۱۳۸۹). در این میان آشنایی کتابداران با مفهوم مدیریت دانش و توانایی آنها در پیاده سازی آن از اهمیت زیادی برخوردار می باشد، چرا که وجود برخی ضعفها از سوی کتابداران از قبیل ناآشنایی با کتابخانه و خصوصیات آن و نیز نداشتن مهارتهای آموزشی لازم جهت شرکت در برنامه های مدیریت دانش نیز باعث می شود تا مشارکت آنها در برنامه های مدیریت دانش با اختلال مواجه گردد (کوینا، ۲۰۰۳).

جدول شماره ۱ نشان دهنده عوامل زیرساختی پیشنهادی از طرف محققان و نویسندگان صاحب نظر در حوزه مدیریت دانش است.

در خصوص عوامل مؤثر در پیاده سازی مدیریت دانش در کتابخانه های دانشگاهی، جین (۲۰۰۷) در مطالعه ای تجربی به بررسی مدیریت دانش در کتابخانه های دانشگاهی شرق و جنوب آفریقا پرداخت و ضمن بیان تفاوتهای مدیریت اطلاعات و مدیریت دانش، مزایای بکارگیری مدیریت دانش در کتابخانه های دانشگاهی را بیان نمود و به این نتیجه رسید که بیشتر کتابخانه های دانشگاهی در کشورهای مورد مطالعه به جای مدیریت دانش، مدیریت اطلاعات را پیاده سازی می کنند؛ در نهایت نیز راهکارهای عملی برای پیاده سازی مدیریت دانش در کتابخانه های مورد مطالعه را مطرح کرد. عطاپور (۱۳۸۸) در پژوهشی با بررسی وضعیت عاملهای سازمانی (فرهنگ سازمانی، ساختار سازمانی، فناوریهای ارتباطی، منابع انسانی و آموزش) در کتابخانه های مرکزی دانشگاههای تهران، به این نتیجه رسید که کتابخانه های دانشگاهی شهر تهران از جنبه های مختلف مدیریت دانش در وضعیت مناسبی قرار ندارند و همگی پائین تر از حد متوسط می باشند. غفاری و همکاران (۱۳۸۸) در پژوهشی، با مطالعه راهبردی مدیریت دانش در کتابخانه های دانشگاهی به این نتیجه رسیدند که سه مؤلفه فناوری، فرهنگ و نیروی انسانی، از جمله عواملی هستند که می توانند به اشتراک دانش و ایجاد فرهنگ مشارکت سازمانی جهت راهبرد موفق مدیریت دانش در کتابخانه های دانشگاهی کمک کنند. خجسته فر و دیده گاه (۱۳۸۸) در پژوهشی به بررسی زیرساختهای مدیریت دانش در کتابخانه ها و مراکز اطلاع رسانی دانشگاه شیراز از دیدگاه متخصصان اطلاع رسانی کتابخانه

های دانشگاهی پرداختند و به این نتیجه رسیدند که زیرساختهای مدیریت دانش در کتابخانه های مورد بررسی به طور کلی در وضعیت مناسبی قرار ندارد. رضائی (۱۳۸۸) در پژوهشی به بررسی وضعیت زیرساختهای مدیریت دانش در کتابخانه مرکزی و کتابخانه های دانشکده های علامه طباطبائی پرداخت و به این نتیجه رسید که زیرساختهای راهبردهای سازمانی و فرآیندهای سازمانی و فرهنگ سازمانی در وضعیت متوسط، و زیرساختهای منابع انسانی، فناوری اطلاعات و بودجه در وضعیت ضعیف قرار دارند. در نهایت وضعیت کلی زیرساختهای مدیریت دانش در کتابخانه های دانشگاه علامه طباطبائی در وضعیت متوسط متمایل به ضعیف قرار دارد. دولانی و همکاران (۱۳۹۲) در پژوهشی به بررسی وضعیت عوامل مؤثر بر چرخه مدیریت دانش (فناوری اطلاعات، فرهنگ سازمانی، منابع انسانی و مهارتهای کتابداران) از دیدگاه کتابداران دانشگاهی شهرستان ارومیه پرداختند و به این نتیجه رسیدند که از دیدگاه کتابداران سه عامل فرهنگ سازمانی، فناوری اطلاعات و نیروی انسانی، از اثرگذارترین عوامل بر چرخه مدیریت دانش هستند. نازیم و موکهرجی (۲۰۱۱) به بررسی وضعیت ۳۰ کتابخانه دانشگاهی در هند برای پیاده سازی مدیریت دانش پرداختند و به این نتیجه رسیدند که عدم درک مفاهیم مدیریت دانش و فقدان فرهنگ اشتراک دانش، تعهد بالای مدیریت، انگیزه ها و پاداشها، زیرساختهای فناوری و منابع مالی کافی؛ از چالشهای اساسی برای اجرای مدیریت دانش در کتابخانه های دانشگاهی هند است.

لذا با توجه به اهمیت مدیریت دانش و نقش آن در عملکرد کتابخانه های دانشگاهی پژوهش حاضر در صدد است تا از طریق بررسی ادبیات موضوعی، عوامل مؤثر بر پیاده سازی مدیریت دانش را شناسایی نموده و وضعیت آنها را در کتابخانه های دانشگاهی استان یزد به تفکیک شاخص های مربوط به هرکدام از آنها بررسی نماید. با این ترتیب، از یک سو محققان می توانند مجموعه ای از مؤلفه ها را به همراه شاخصهای آنها و نیز میزان اهمیت هر شاخص را که در ادبیات موضوعی پیش از این ارائه شده است در اختیار داشته باشند، و از سوی دیگر مسئولان کتابخانه ها بدانند که یک کتابخانه که علاقمند به پیاده سازی موفق مدیریت دانش است لازم است چه خصوصیات و شرایطی داشته باشد. لذا با توجه به مطالبی که گفته شد هدف کلی پژوهش حاضر تعیین وضعیت کتابخانه های دانشگاهی استان یزد از لحاظ امکان پیاده سازی مدیریت دانش در آنها می باشد.

جدول ۱. زیرساختهای مدیریت دانش از نظر محققین مختلف

پژوهشگر(ان)	عوامل زیرساختی مدیریت دانش
هونگ و همکارانش (۲۰۰۵)	راهبرد الگوگیری و ساختار دانشی اثربخش، فرهنگ سازمانی، زیرساخت سیستم های اطلاعاتی، مشارکت و آموزش افراد، رهبری و تعهد مدیریت ارشد، محیط یادگیری و کنترل منابع، ارزیابی آموزش حرفه ای و کار تیمی.
کوآن یو وانگ (۲۰۰۵)	رهبری و حمایت رهبری، فرهنگ، فناوری اطلاعات، اهداف و استراتژی، زیرساختهای سازمانی، فعالیتها و فرایندهای سازمانی، مشوقها، منابع، یادگیری و آموزش، مدیریت منابع انسانی
لی و لی (۲۰۰۶)	افراد- فرهنگ سازمانی - فناوری - ساختار سازمانی
زایم و همکارانش (۲۰۰۷)	فناوری، فرهنگ سازمانی، ساختار سازمانی و سرمایه فکری
چانگ و همکارانش (۲۰۰۹)	ارزشها و مأموریتهای سازمانی، فناوری اطلاعات، مستند سازی، مدیریت و نیروی انسانی
والمحمدی (۲۰۱۰)	حمایتهای مدیریت عالی، فرهنگ سازمانی، زیرساختهای تکنولوژیک، استراتژی مدیریت دانش، اندازه گیری عملکرد، زیرساختهای سازمانی، فعالیتها و فرایندها، پاداشها و مشوقها، محدودیتهای منابع، تعلیم و آموزش، مدیریت منابع انسانی، الگوبرداری
هونگ و پولی (۲۰۱۲)	محیط، خصوصیات فردی، خصوصیات مدیریت دانش، خصوصیات سازمانی، زیرساخت تکنولوژی اطلاعات، فاکتور فرهنگی
کارنوسکاس (۲۰۱۳)	رهبری، استراتژی، فرهنگ، مدیریت نیروی انسانی، تکنولوژی و اندازه گیری

پرسشهای پژوهش

۱. وضعیت «رهبری» برای پیاده سازی مدیریت دانش در کتابخانه های دانشگاهی استان یزد چگونه است؟
۲. وضعیت «فرهنگ سازمانی» برای پیاده سازی مدیریت دانش در کتابخانه های دانشگاهی استان یزد چگونه است؟

۳. وضعیت «ساختار سازمانی» برای پیاده سازی مدیریت دانش در کتابخانه های دانشگاهی استان یزد چگونه است؟
۴. وضعیت «منابع انسانی» برای پیاده سازی مدیریت دانش در کتابخانه های دانشگاهی استان یزد چگونه است؟
۵. وضعیت «امکانات فناوری» برای پیاده سازی مدیریت دانش در کتابخانه های دانشگاهی استان یزد چگونه است؟
۶. رتبه بندی تأثیر گذاری عوامل مؤثر بر پیاده سازی مدیریت دانش در کتابخانه های دانشگاهی استان یزد چگونه است؟

روش پژوهش

پژوهش حاضر کاربردی و از نوع پیمایشی- تحلیلی است. جامعه آماری پژوهش شامل تعداد 120 نفر از کتابداران شاغل در کتابخانه های دانشگاه های دولتی یزد، پیام نور، آزاد، علوم پزشکی و علمی- کاربردی و هنر استان یزد می باشد براساس فرمول کوکران حجم نمونه ۹۲ نفر برآورد شد. از بین ۹۲ پرسشنامه توزیع شده جمعاً ۸۰ پرسشنامه جمع آوری گردید. به دلیل عدم وجود پرسشنامه ای استاندارد در این زمینه، ابزار جمع آوری اطلاعات، پرسشنامه ای محقق ساخته شامل ۴۵ سؤال است که از طیف ۵ گزینه ای لیکرت در آن استفاده شده است. به منظور سنجش روایی پرسشنامه، ضمن رعایت اصول تنظیم پرسشنامه، پس از تنظیم در اختیار چند تن از اساتید رشته قرار گرفت و پس از انجام اصلاحات، مورد تأیید آنان قرار گرفت. پایایی پرسشنامه از طریق محاسبه ضریب آلفای کرونباخ بررسی شد که برابر ۰/۹۱۳ محاسبه گردید. برای تحلیل داده ها با استفاده از نرم افزار SPSS، از آزمون های کالموگروف- اسمیرنوف، آزمون t تک نمونه ای و آزمون فریدمن استفاده شد.

یافته های پژوهش

آزمون کالموگروف- اسمیرنوف

در این پژوهش به منظور تعیین نرمال بودن داده ها از آزمون کالموگروف- اسمیرنوف استفاده شده است. نتایج این آزمون که در جدول شماره ۲ آمده است بیانگر نرمال بودن داده های این پژوهش است.

آزمون t تک نمونه ای

برای شناسایی عوامل تأثیر گذار بر پیاده سازی مدیریت دانش در کتابخانه های دانشگاهی استان یزد از آزمون t تک نمونه ای استفاده شده است. آزمون t به این صورت اجرا می شود که ابتدا عددی را برای میانگین جامعه فرض می نمائیم، سپس با استفاده از آزمون t مشخص می کنیم که آیا این فرض صحیح است یا خیر. با توجه به اینکه طیف لیکرت پاسخ ۵ ارزشی می باشد، میانگین فرضی برابر با ۳ می شود که به روش زیر محاسبه می گردد:

$$\text{Test value} = (1+2+3+4+5) / 5 = 3$$

بر این اساس، فرض صفر و فرض مقابل آن برای تمامی مؤلفه های مورد بررسی به صورت زیر تعریف می شود:

فرض صفر: عدم وضعیت مناسب مؤلفه X برای استقرار مدیریت دانش در کتابخانه های دانشگاهی استان یزد

$$H_0: M \leq 3$$

فرض مقابل: وجود وضعیت مناسب مؤلفه X برای استقرار مدیریت دانش در کتابخانه های دانشگاهی استان یزد

$$H_1 = M > 3$$

پرسش اول. وضعیت «رهبری» برای پیاده سازی مدیریت دانش در کتابخانه های دانشگاهی استان یزد چگونه است؟

برای پاسخ به سؤال اول، آزمون t مستقل انجام شد. نتایج این آزمون به شرح زیر می باشند:

$$t = 0.073$$

$$Df = 79$$

$$0.942 = \text{سطح معنی داری}$$

$$0.51 = \text{انحراف معیار}$$

$$3.0042 = \text{میانگین}$$

فاصله اطمینان:

$$\text{حد بالا} = 0.1178$$

$$\text{حد پائین} = - 0.1095$$

جدول ۲. نتایج آزمون کالموگروف + اسمیرنوف

	رهبری	فرهنگ	نیروی انسانی	فناوری اطلاعات	ساختار سازمانی
N	80	80	80	80	80
میانگین نرمال بودن	3.0042	3.1269	2.9913	3.1922	3.0054
انحراف معیار پارامترها ^{a,b}	.51077	.43927	.47897	.61171	.74368
حد نهایت قطعی	.106	.102	.102	.118	.136
اختلافات مثبت	.106	.089	.066	.111	.077
منفی	-.065	-.102	-.102	-.118	-.136
Z کولماگروف - اسمیرنوف	.948	.911	.915	1.052	1.215
Asymp. Sig. (2-tailed)	.330	.377	.372	.219	.104

a. توزیع نرمال.

b. به دست آمده از داده ها.

آزمون t تک نمونه ای

برای شناسایی عوامل تأثیر گذار بر پیاده سازی مدیریت دانش در کتابخانه های دانشگاهی استان یزد از آزمون t تک نمونه ای استفاده شده است. آزمون t به این صورت اجرا می شود که ابتدا عددی را برای میانگین جامعه فرض می نمائیم، سپس با استفاده از آزمون t مشخص می کنیم که آیا این فرض صحیح است یا خیر. با توجه به اینکه طیف لیکرت پاسخ ۵ ارزشی می باشد، میانگین فرضی برابر با ۳ می شود که به روش زیر محاسبه می گردد:

$$\text{Test value} = (1+2+3+4+5) / 5 = 3$$

بر این اساس فرض صفر و فرض مقابل آن برای تمامی مؤلفه های مورد بررسی به صورت زیر تعریف می شود:

فرض صفر: عدم وضعیت مناسب مؤلفه X برای استقرار مدیریت دانش در کتابخانه های دانشگاهی استان یزد

$$H_0: M \leq 3$$

فرض مقابل : وجود وضعیت مناسب مؤلفه X برای استقرار مدیریت دانش در کتابخانه های دانشگاهی استان یزد

$$H1 = M > 3$$

همانگونه که داده های بدست آمده از آزمون تی نشان می دهند، میانگین مؤلفه رهبری اندکی از ۳ بزرگتر می باشد ($m = 3.0042 > 3$)، لذا در حد متوسط تلقی می شود؛ اما از آنجایی که سطح معنی داری محاسبه شده ($0/942$) بزرگتر از $0/05$ است، فرض صفر به معنی عدم وضعیت مناسب مؤلفه مذکور جهت پیاده سازی مدیریت دانش در کتابخانه های دانشگاهی یزد پذیرفته می شود. از سوی دیگر، مقادیر حد بالا و پائین فاصله اطمینان نیز گویای این هستند که مقدار محاسبه شده برای میانگین مؤلفه رهبری با مقدار متوسط فرضی دارای اختلاف معنی دار است.

پرسش دوم. وضعیت «فرهنگ سازمانی» برای پیاده سازی مدیریت دانش در کتابخانه های دانشگاهی استان یزد چگونه است؟

نتایج آزمون تی برای مؤلفه فرهنگ سازمانی به شرح زیر می باشد:

$$t = 2/584$$

$$\text{درجه آزادی} = 79$$

$$\text{سطح معنی داری} = 0/012$$

$$\text{انحراف معیار} = 0/44$$

$$\text{میانگین} = 3/1269$$

فاصله اطمینان:

$$\text{حدبالا} = 0/2247$$

$$\text{حد پائین} = 0/0292$$

همانگونه که داده های بدست آمده از آزمون تی نشان می دهند، مؤلفه فرهنگ سازمانی دارای میانگین بزرگتر از ۳ ($m > 3$) و سطح معنی داری کوچکتر از $0/05$ می باشد، بنابراین فرض صفر به معنی عدم وضعیت مناسب مؤلفه مذکور رد می شود و نتیجه گرفته می شود که مؤلفه مذکور جهت پیاده سازی مدیریت دانش در کتابخانه های دانشگاهی یزد مناسب می باشد.

پرسش سوم. وضعیت «ساختار سازمانی» برای پیاده سازی مدیریت دانش در کتابخانه های دانشگاهی استان یزد چگونه است؟

جدول ۳. آزمون فرضیه سوم تحقیق (m=3)

مؤلفه	t	درجه آزادی	سطح معنی داری	انحراف معیار	میانگین	فاصله اطمینان	
						حد بالا	حد پائین
ساختار سازمانی	۰.۶۴	۷۹	۰.۹۴۹	۰.۷۴۳۶۸	۳/۰۰۵۴	۰.۱۷۰۹	-۰.۱۶۰۱

همانگونه که داده های بدست آمده از جدول شماره ۳ نشان می دهد، مؤلفه ساختار سازمانی دارای میانگین اندکی بزرگتر از ۳ ($m > 3$) می باشد، اما از آنجایی که سطح معنی داری بزرگتر از ۵ درصد می باشد، فرض صفر به معنی عدم وضعیت مناسب مؤلفه مذکور جهت پیاده سازی مدیریت دانش در کتابخانه های دانشگاهی یزد پذیرفته می شود.

پرسش چهارم. وضعیت «منابع انسانی» برای پیاده سازی مدیریت دانش در کتابخانه های دانشگاهی استان یزد چگونه است؟

جدول ۴. آزمون فرضیه چهارم تحقیق (m=3)

مؤلفه	t	درجه آزادی	سطح معنی داری	انحراف معیار	میانگین	فاصله اطمینان	
						حد بالا	حد پائین
منابع انسانی	-۰.۱۶۳	۷۹	۰.۸۷۱	۰.۴۷۸۹۷	۲/۹۹۱۳	۰.۰۹۷۸	-۰.۱۱۵۳

همانگونه که داده های بدست آمده از جدول شماره ۴ نشان می دهد مؤلفه منابع انسانی دارای میانگین کوچکتر از ۳ ($m < 3$) می باشد، ولی از آنجایی که سطح معنی داری آن بزرگتر از ۰/۰۵ می باشد بنابراین فرض صفر به معنی عدم وضعیت مناسب مؤلفه مذکور قبول می شود و نتیجه گرفته می شود که مؤلفه مذکور جهت پیاده سازی مدیریت دانش در کتابخانه های دانشگاهی یزد مناسب نیست.

پرسش پنجم. وضعیت «امکانات فناوری» برای پیاده سازی مدیریت دانش در کتابخانه های دانشگاهی استان یزد چگونه است؟

جدول ۵. آزمون پرسش پنجم تحقیق (m=3)

مؤلفه	t	درجه آزادی	سطح معنی داری	انحراف معیار	میانگین	فاصله اطمینان	
						حد بالا	حد پائین
امکانات فناوری	۲/۸۱۰	۷۹	۰/۰۰۶	۰/۶۱۱۷۱	۳/۱۹۲۲	۳۲۸۳	۰/۰۵۶۱

همانگونه که داده های بدست آمده از جدول شماره ۵ نشان می دهد، مؤلفه امکانات فناوری دارای میانگین بزرگتر از ۳ ($m > 3$) و سطح معنی داری کوچکتر از ۰/۰۵ است. بنابراین، فرض صفر به معنی عدم وضعیت مناسب مؤلفه مذکور رد می شود و نتیجه گرفته می شود که مؤلفه مذکور جهت پیاده سازی مدیریت دانش در کتابخانه های دانشگاهی یزد مناسب می باشد.

آزمون فریدمن

پرسش ششم. اولویت تأثیر گذاری عوامل مؤثر بر پیاده سازی مدیریت دانش در کتابخانه های دانشگاهی استان یزد چگونه است؟

در این پژوهش به منظور تعیین شدت اثر گذاری عوامل مؤثر بر پیاده سازی مدیریت دانش در کتابخانه های دانشگاهی استان یزد از آزمون فریدمن استفاده شده است. براین اساس فرض صفر و فرض مقابل به شکل زیر بیان گردیده است:

H₀ (فرض صفر): مؤلفه های مورد بررسی به یک اندازه بر پیاده سازی مدیریت دانش در کتابخانه های دانشگاهی استان یزد تأثیر می گذارند.

H₁ (فرض مقابل): مؤلفه های مورد بررسی به یک اندازه بر پیاده سازی مدیریت دانش در کتابخانه های دانشگاهی استان یزد تأثیر نمی گذارند.

نتایج آزمون فریدمن بیانگر آن است که در سطح اطمینان ۹۵ درصد بین میانگین رتبه ای عوامل تأثیرگذار در پیاده سازی مدیریت دانش، اختلاف وجود دارد، در نتیجه فرض صفر در

رابطه با یکسان بودن میزان تأثیر مؤلفه های مذکور در پیاده سازی مدیریت دانش را نمی توان پذیرفت؛ به عبارت دیگر در کتابخانه های دانشگاهی استان یزد، میزان تأثیر عوامل مذکور بر پیاده سازی مدیریت دانش یکسان نیست. جدول شماره ۶ ترتیب اولویت بندی اثرات این مؤلفه ها را نشان می دهد.

جدول ۶. اولویت تأثیرگذاری مؤلفه های مؤثر در پیاده سازی مدیریت دانش در کتابخانه های دانشگاهی استان یزد برحسب میانگین

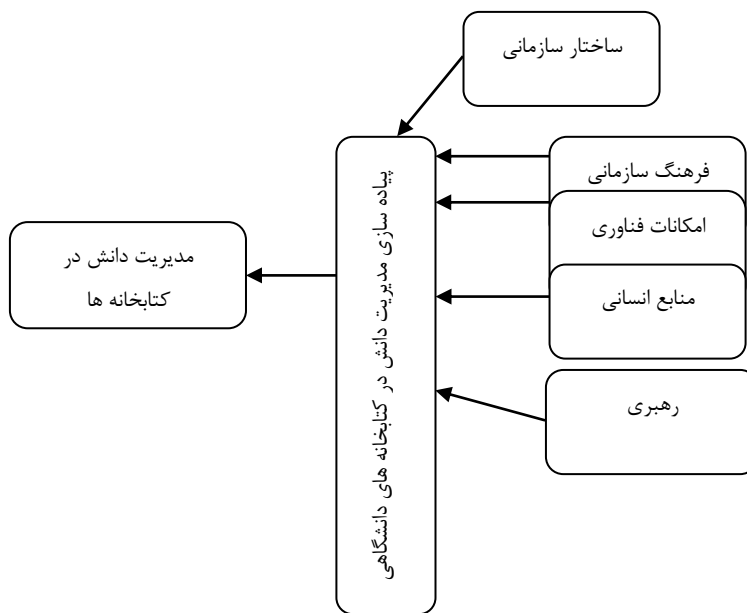
مؤلفه	میانگین رتبه ای	تعداد	آماره کای دو	درجه آزادی	سطح معنی داری
امکانات فناوری	۳/۴۲	۸۰	۱۲/۱۳۸	۴	۰/۰۱۶
فرهنگ سازمانی	۳/۲۴				
نیروی انسانی	۲/۸۱				
ساختار سازمانی	۲/۷۹				
رهبری	۲/۷۵				

مدل پیشنهادی:

نتایج پژوهش در خصوص اولویت تأثیر عوامل مؤثر بر پیاده سازی مدیریت دانش در کتابخانه های دانشگاهی استان یزد بیانگر آن است که عوامل مذکور به ترتیب اولویتی که در زیر می آیند بر پیاده سازی مدیریت دانش تأثیر می گذارند:

- ۱- امکانات فناوری (با میانگین رتبه ای = ۳/۴۲)
- ۲- فرهنگ سازمانی (با میانگین رتبه ای = ۳/۲۴)
- ۳- نیروی انسانی (با میانگین رتبه ای = ۲/۸۱)
- ۴- ساختار سازمانی (با میانگین رتبه ای = ۲/۷۹)
- ۵- رهبری (با میانگین رتبه ای = ۲/۷۵)

همانگونه که ملاحظه می شود نتایج بدست آمده از آزمون فریدمن در رابطه با اولویت اثرگذاری عوامل موثر بر پیاده سازی مدیریت دانش با نتایج بدست آمده از آزمون t تک نمونه ای تا حدی مطابقت دارد. به بیانی دیگر، همانگونه که از دیدگاه کارمندان و کتابداران کتابخانه های دانشگاهی، دو مولفه امکانات فناوری و فرهنگ سازمانی از نظر تأثیر در پیاده سازی مدیریت دانش در اولویت می باشند، همین دو مولفه نیز برای پیاده سازی مدیریت دانش در کتابخانه های دانشگاهی نسبت به سایر مولفه ها از وضعیت مناسبتری برخوردار هستند. بنابراین و با توجه به یافته های بدست آمده از آزمون فریدمن، مدل ترسیم شده در شکل ۱ جهت استقرار مدیریت دانش در کتابخانه های دانشگاهی استان یزد پیشنهاد می گردد:

شکل ۱. مدل پیشنهادی استقرار مدیریت دانش برای دانشگاههای یزد

بحث و نتیجه گیری

این پژوهش، امکان سنجی پیاده سازی مدیریت دانش در کتابخانه های دانشگاهی استان یزد را مورد بررسی قرار داده است. در این پژوهش ابتدا با توجه به نتایج مطالعات پیشین عوامل مؤثر بر پیاده سازی مدیریت دانش شناسائی گردید. سپس با استفاده از پرسشنامه محقق ساخته، اطلاعات لازم جهت تعیین وضعیت عوامل شناسائی شده برای پیاده سازی مدیریت دانش از دیدگاه کتابداران و کارمندان کتابخانه های دانشگاهی استان یزد جمع آوری شد و سپس مؤلفه های مذکور با استفاده از آمار استنباطی تحلیل و رتبه بندی گردید. نتایج تحقیق حاضر بیانگر آن است که کتابخانه های مورد بررسی در کل از وضعیت چندان مناسبی برای پیاده سازی برنامه های مدیریت دانش برخوردار نیستند. بیشتر پژوهشهای انجام شده در داخل کشور از جمله (عطاپور، ۱۳۸۸؛ خجسته فر و دیده گاه، ۱۳۸۸؛ رضائی، ۱۳۸۸) و نیز مطالعه (نازیم و موکهرجی، ۲۰۱۱) در خارج از کشور نیز نتیجه بدست آمده را تأیید می نمایند. نتایج این پژوهش نشان داد که از مجموع زیرساختهای مورد بررسی در کتابخانه های دانشگاهی استان یزد، زیرساخت های امکانات فناوری و فرهنگ سازمانی در وضعیت مناسبی قرار دارند و زیرساخت های رهبری، نیروی انسانی و ساختار سازمانی در وضعیت نامناسبی می باشند.

نتایج پژوهش حاضر و نیز پژوهشهای انجام شده توسط غفاری و همکاران (۱۳۸۸)، دولانی و همکاران (۱۳۹۲) نشان داد که کتابخانه های مورد بررسی از نظر امکانات فناوری جهت استقرار مدیریت دانش از وضعیت مناسبی برخوردار می باشند. از دیگر عوامل مؤثر در پیاده سازی مدیریت دانش، فرهنگ سازمانی است که پایه و اساس موفقیت مدیریت دانش است. هرچند که در پژوهش حاضر وضعیت فرهنگ سازمانی برای پیاده سازی مدیریت دانش در کتابخانه های دانشگاهی مناسب گزارش شده است، اما برخی پژوهشهای صورت گرفته نشان می دهند که یکی از موانع عمده در اجرای مدیریت دانش در کتابخانه های دانشگاهی نبود فرهنگ سازمانی مناسب است از جمله عطاپور (۱۳۸۸)، رضائی (۱۳۸۸)، نازیم و موکهرجی (۲۰۱۱). مؤلفه مهم دیگر، نیروی انسانی است، توانایی نیروی انسانی در استفاده از دانش و اطلاعات موجود و انتقال آن در زمان مناسب، نقش مهمی در پیاده سازی مدیریت دانش دارد. نتایج این پژوهش و بسیاری از پژوهشهای انجام گرفته حکایت از وضعیت نامناسب نیروی انسانی دارد از جمله عطاپور (۱۳۸۸)، رضائی (۱۳۸۸)، نازیم و موکهرجی (۲۰۰۱). ساختار سازمانی از دیگر مؤلفه های مهم در استقرار مدیریت دانش، از این جهت اهمیت دارد که نشان دهنده نقش های مختلف و چگونگی توزیع آنها در کتابخانه و نیز ارتباط بین آنها می باشد. نتایج این پژوهش نشان از عدم وضعیت مناسب ساختار سازمانی برای استقرار برنامه های مدیریت دانش دارند؛ و در نهایت

مؤلفه رهبری که با توجه به توانمندیها و فعالیتهایی که انجام می دهد بستر مناسب را جهت استقرار مدیریت دانش برای بهره گیری و توزیع بهتر اطلاعات و دانش در کتابخانه های دانشگاهی فراهم می آورد. نتایج این پژوهش و پژوهشهای انجام شده توسط عطاپور (۱۳۸۸)، رضائی (۱۳۸۸) و نازیم و موکهرجی (۲۰۱۱) حکایت از وضعیت نه چندان مناسب رهبری دارند. از جمله موارد قابل توجه در هنگام گردآوری اطلاعات، سطح پائین میزان آشنایی کتابداران کتابخانه های دانشگاهی و حتی بعضاً رؤسای این کتابخانه ها با مفهوم مدیریت دانش بود و بنابراین لازم و ضروری است که از طریق برگزاری کلاسها و کارگاههای آموزشی سعی در افزایش سطح آگاهی کتابداران گردد. بدیهی است افزایش آگاهی و درک کتابداران دانشگاهی از مفهوم مدیریت دانش و مزایای آن به استقرار و پیاده سازی بهینه آن در کتابخانه ها کمک قابل توجهی می نماید.

در نهایت با توجه به نتایج بدست آمده، راهکارهای زیر جهت بهبود فرایند پیاده سازی مدیریت دانش در کتابخانه های دانشگاهی استان یزد پیشنهاد می گردد:

۱. برگزاری کلاسها و کارگاههای آموزشی جهت آشنایی و نیز افزایش سطح آگاهی و شناخت کتابداران کتابخانه های دانشگاهی با مفهوم مدیریت دانش
۲. بهبود زیرساختهای فناوری اطلاعات و ارتباطات در کتابخانه های دانشگاهی استان یزد به منظور بهره برداری بهتر از برنامه های مدیریت دانش
۳. ایجاد فرهنگ سازمانی مناسب و تشویق کتابداران به تبادل و اشتراک دانش و اطلاعات
۴. ایجاد نظام پاداش و تشویق برای پشتیبانی و حمایت از برنامه های مدیریت دانش
۵. بهبود فرایندهای ارتباطی و کاری در کتابخانه ها به منظور تبادل و انتقال بهتر اطلاعات و دانش میان کتابداران دانشگاهی در سطوح مختلف کاری

فهرست منابع

- آقائی، میلاد؛ آقائی، اصغر؛ آقائی، رضا (۱۳۹۰). بررسی تأثیرات میان راهبرد، فرهنگ، ساختار، اثربخشی سازمانی و مدیریت دانش. مطالعات مدیریت بهبود و تحول، سال ۲۱، شماره ۶۵، ص. ۱۰۵-۱۲۵.
- پریرخ، مهری (۱۳۹۲). دانشوران و چالشهای مدیریت دانش. کتاب ماه (کلیات)، سال شانزدهم، شماره دوازدهم، ص. ۲-۵.

- تاونلی، چارلز تی؛ ترجمه مهدی خادمیان (۱۳۸۰). مدیریت دانش و کتابخانه های دانشگاهی. فصلنامه کتابداری و اطلاع رسانی، ۴(۳)، ص. ۹۹-۱۲۰.
- جلالی، محمدحواد؛ افزاه، فاطمه؛ نظافتی، نوید (۱۳۸۶). طراحی و بکارگیری نرم افزار سیستم جامع مدیریت دانش (مطالعه موردی در وزارت راه و ترابری جمهوری اسلامی ایران. ارائه شده در پنجمین کنفرانس بین المللی مهندسی صنایع، تهران، تیر ۱۳۸۶، انجمن مهندسی صنایع ایران.
- حسن زاده، محمد (۱۳۸۳). نقش کتابداران و اطلاع رسانیان در مدیریت دانش سازمان ها. فصلنامه کتاب. شماره ۵۹، ص. ۱۰۱-۱۱۴.
- حسن زاده، محمد (۱۳۸۷). مدیریت دانش: مفاهیم و زیرساختها. تهران: نشر کتابدار.
- خجسته فر، مرجان؛ دیده گاه، فرشته (۱۳۸۸). بررسی زیرساخت های مدیریت دانش در کتابخانه ها و مراکز اطلاع رسانی دانشگاه شیراز از دیدگاه کارکنان و مدیران آنها و آرایه راهکارهایی برای بهبود آن. نخستین کنفرانس بین المللی سرمایه فکری، زنجان، مهر ۱۳۸۸، دانشگاه تحصیلات تکمیلی علوم پایه زنجان.
- دولانی، عباس و همکاران (۱۳۹۲). بررسی وضعیت و عوامل مؤثر بر چرخه مدیریت دانش از دیدگاه کتابداران دانشگاهی شهرستان ارومیه. پیآورد سلامت، دوره ۷، شماره ۲، ص. ۱۵۴-۱۶۲.
- ربیعی، علی؛ معالی، مهناز (۱۳۸۸). ارائه مدلی مفهومی جهت استقرار مدیریت دانش در سازمان های ایرانی (مطالعه موردی شرکت پالایش نفت تهران و فراتحلیل در چند سازمان ایرانی). مجله مدیریت و منابع انسانی در صنعت نفت، شماره ۹، ص. ۷۷-۱۰۲.
- رضائی، فاطمه (۱۳۸۸). بررسی وضعیت زیرساختهای مدیریت دانش در کتابخانه مرکزی و کتابخانه های دانشکده علامه طباطبائی. پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علامه طباطبائی.
- عبدخدا، هیوا (۱۳۸۸). مدیریت دانش در کتابخانه ها و مراکز اطلاع رسانی. کتاب ماه (کلیات). اطلاعات، ارتباطات و دانش شناسی، شماره ۱۴۱، ص. ۶۲-۶۹.
- عطاپور، هاشم (۱۳۸۸). بررسی و تحلیل عوامل مؤثر بر چرخه مدیریت دانش در کتابخانه های دانشگاهی: مطالعه موردی کتابخانه های مرکزی دانشگاههای تهران. مجموعه مقالات مدیریت دانش و علوم اطلاعات: پیوندها و برهم کنشها، تهران، بهمن ۱۳۸۸، تهران: نشر کتابدار. ص. ۲۵-۴۱.

غفاری، سعید؛ زنجیردار، مجید؛ حقدادی، مریم (۱۳۸۸). مطالعه راهبردی مدیریت دانش در کتابخانه های دانشگاهی. ماهنامه مطالعات ملی کتابداری و سازماندهی اطلاعات. شماره ۸۹، ص. ۷۸-۸۸.

فتح اللهی، بنفشه؛ افشار زنجانی، ابراهیم؛ نوذری، دامون (۱۳۸۹). آیا دانشگاه اصفهان برای پیاده سازی مدیریت دانش آماده است. فصلنامه کتاب، شماره ۸۳، ص. ۷-۲۰.

محمدی استانی، مرتضی؛ شعبانی، احمد؛ رجایی پور، سعید (۱۳۹۰). امکان سنجی و پیاده سازی مدیریت دانش در کتابخانه های دانشگاهی شهر اصفهان بر پایه مدل بکوویتز و ویلیامز. پژوهشنامه کتابداری و اطلاع رسانی، (۱)۱، ص. ۲۳-۴۴.

مرادزاده، محمد؛ کریمی، بنیامین؛ به آذین، فرید (۱۳۸۵). ده عامل موفقیت مدیریت دانش در سازمانها. تدبیر، سال هجدهم، شماره ۱۶۹.

منصوری، حسین؛ طاهری دمنه، محسن؛ کنجکاو منفرد، امیررضا (۱۳۹۰). ارزیابی تأثیر راهبرد مدیریت دانش بر کارکردهای مدیریت منابع انسانی در کتابخانه های دانشگاهی و مؤسسات آموزش عالی با استفاده از رویکرد BSC. فصلنامه علمی پژوهشی پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران، دوره ۲۷، شماره ۱، ص. ۲۶۲-۲۷۸.

نیازآذری، کیومرث؛ عمویی، فتانه (۱۳۸۶). عوامل مؤثر بر استقرار مدیریت دانش در دانشگاههای آزاد اسلامی استان مازندران. مجله دانش و پژوهش در علوم تربیتی، شماره ۱۴، ص. ۹۳-۱۰۶.

هاشم پور، لیلا؛ غائبی، امیر؛ رضایی شریف آبادی، سعید (۱۳۹۰). بررسی زیرساختهای مدیریت دانش در سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران. فصلنامه مطالعات ملی کتابداری و سازماندهی اطلاعات، شماره ۸۹، ص. ۷۵-۸۸.

Chang, Mong-Yuan et al (2009). The research on critical success factors of knowledge management and classifications framework project in the executive Yuan of Taiwan government. Expert systems with applications .v. 36, p p.5376-5386.

Huang, Li-Su, Po Lai, Cheng (2012). An investigation on critical success factors for knowledge management using structural equation modeling. Social and behavioral sciences.v. 40, pp.24-30.

Huang, Y C.; Huang, SM; Lin QP, Tsai ML (2006). Critical factors in adopting a knowledge management system for the pharmaceutical industry, industrial manage. Data Syst. 105(2), pp. 164-183.

- Jain, P. (2007). An empirical study of knowledge management in academic libraries in East and Southern Africa. *Library review*, 56(5):377-395.
- Koina, C. (2003). Librarians are the ultimate knowledge managers. *The Austrian library journal*. 52(3): 269-72.
- Lee, Y. C. ; Lee, S. K. (2007). Capabilities processes and performance of knowledge management: a structural approach . *human factors and Ergonomics in manufactory*, 17(1): 21-41.
- Nazim, Mohammad; Mukherje Bhaskar. Implanting knowledge management in Indian academic libraries. *Journal of knowledge management practice*, 2011, v.12, n.3
- Valmohammadi, C.(2010). Identification and prioritization of success factors of knowledge management in Iranian SMEs: an expert` view, *African journal of business management*. 4(6),pp.915-924.
- Wong, K.y.(2005). Critical success factors for implementing knowledge management in small and medium enterprise. *Industrial management & data systems*. 95(3),pp. 201-279.
- Zaim, Halil et al (2007). Performance of knowledge management practices: a casual analysis. *Journal of Knowledge Management*. V. 11, n. 6, pp. 54-67.

Exploration and ranking of critical success factors of Knowledge Management implementation in Yazd Province academic libraries

Maryam Parsaeian
Nosrat Riahinia

Purpose: This research tried to explore and rank the critical success factors of knowledge management implementation in academic libraries in Yazd.

Method: This analytical survey was conducted on the 60 librarians in Yazd academic libraries in 2013. The data was collected by a researcher-made questionnaire of which the validity was confirmed by a group of specialists, and reliability was confirmed by Cronbach's Alpha that was calculated to be 0.909. The status of critical factors in implementing of Knowledge Management was determined by means of a one-sample t test, and the priority of critical factors was determined by administration of the Friedman Test.

Findings: among the critical factors considered in implementation of knowledge management, only two factors, namely *organizational culture* and *technology*, were in a good situation; also, from the point of view of affecting the implementation of knowledge management in academic libraries, these two factors proved to be in the first priority as well among all of the critical factors.

Result: With respect to the importance of academic libraries in achieving the educational and research goals of universities, and the role of knowledge management in attaining these goals, the results gained did not prove to be satisfactory. This indicates the necessity of more serious consideration of the universities' authorities regarding implementation of KM.

Keywords: Knowledge Management, implementation, academic libraries, Yazd